

Προς μια νέα Γιάλτα;

Γεώργιος Πρεβελάκης

Ο θρίαμβος των Ηνωμένων Πολιτειών έναντι της Σοβιετικής Ένωσης δημιούργησε στην αμερικανική ελίτ την ψευδαίσθηση της παντοδυναμίας. Θεώρησαν ότι η υλική υπεροχή εξασφάλιζε την διάδοση του αμερικανικού προτύπου σε ολόκληρο τον κόσμο. Η κυριαρχία των νεο-θετικιστικών προσεγγίσεων στις κοινωνικές και πολιτικές επιστήμες είχε ήδη προλειάνει το έδαφος, υποβαθμίζοντας τη σημασία του πολιτισμικού παράγοντα.

Η αμερικανική πνευματική ύβρις οδήγησε τη Δύση σε τρία λάθη:

- αγνόησε τον ρόλο της Ιστορίας και της Γεωγραφίας σε σχέση με τον ρωσικό χώρο·
- υπετίμησε τη σημασία του θρησκευτικού παράγοντα στη Μέση Ανατολή·
- πείσθηκε ότι η Κίνα είχε μόνον οικονομικές επιδιώξεις.

Τριάντα και πλέον έτη μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου, η Δύση αντιμετωπίζει τις συνέπειες από τα λάθη αυτά. Η Ρωσία του Πούτιν έχει μεν εγκαταλείψει τις διεθνιστικές φιλοδοξίες της Σοβιετικής Ένωσης· έχει, όμως, επιστρέψει στην προαιώνια αυτοκρατορική γεωπολιτική λογική. Χωρίς φυσικά όρια, εκτεθειμένη επί αιώνες σε πανταχόθεν απειλές, η Ρωσία οικοδομήθηκε αντιμετωπίζοντας διαδοχικά παλιρροϊκά ιστορικά κύματα. Η πολιτική ταυτότητα του αυταρχισμού και της αυτοθυσίας διαμορφώθηκε ως προσαρμογή σε αυτές τις δύσκολες ιστορικές και γεωγραφικές συνθήκες. Εγχώριες “καταστροφές και θρίαμβοι” χαρακτηρίζουν κατ’εξοχήν τη ρωσική ιστορία.

Ο οδοστρωτήρας της αμερικανικής οικονομικής και στρατιωτικής ισχύος δεν κατόρθωσε να ισοπεδώσει το ανώμαλο γεωπολιτικό και γεωπολιτισμικό έδαφος της Μέσης Ανατολής, ως ένα άλλο Far West. Γέννησε, αντιθέτως, μια νέα απειλή· την τρομοκρατία. Η αμερικανική σκέψη δεν την προέβλεψε, δεν την κατανοεί, αδυνατεί να την αντιμετωπίσει. Η αντίδραση στα τρομοκρατικά κτυπήματα απερρόφησε

πολλήν ενέργεια και ενέπλεξε τις Ηνωμένες Πολιτείες σε σοβαρές περιπέτειες, στρατιωτικές και άλλες.

Η Κίνα, τέλος, απέδειξε ότι διατηρεί τη μακράιωνα μνήμη των μεγάλων πολιτισμών. Μετά από αιώνες περιθωριοποίησης και εξευτελισμών, αποσκοπεί να ανακτήσει την προτέρα παγκόσμια θέση, πριν από την βιομηχανική επανάσταση. Οι Ηνωμένες Πολιτείες, αφού συνέβαλαν αποφασιστικά στην ένταξη της Κίνας στην παγκόσμια οικονομία και στη ραγδαία οικονομική της ανάπτυξη, διεπίστωσαν το προφανές: οικονομία και πολιτική είναι αδιαχώριστες.

Σε κατάσταση εσωτερικής κρίσης και βαθύτατου διχασμού, η νέα αμερικανική διακυβέρνηση καλείται να διαχειριστεί και τις συνέπειες από τα λάθη των προκατόχων της. Είναι αναγκασμένη να δεχθεί επώδυνους συμβιβασμούς, τόσο για την αμερικανική αίγλη όσο και για τα συμφέροντα των συμμάχων της.

Ο πρώτος συμβιβασμός είχε προετοιμαστεί ήδη από την εποχή Τραμπ· τον επιβεβαίωσε η αποχώρηση από το Αφγανιστάν. Η Μέση Ανατολή αφήνεται στους ανταγωνισμούς άλλων δυνάμεων. Μακάρι να ενδιαφερθούν κάποιες συμμαχικές δυνάμεις- επί παραδείγματι η Γαλλία η οποία δεν αποθαρρύνεται πλέον να εμπλακεί στην Ανατολική Μεσόγειο. Πάντως, η αντιμετώπιση της κινεζικής απειλής δεν επιτρέπει να αναλώνονται πολύτιμες δυνάμεις στο άγονο και περίπλοκο πεδίο της δυτικής και κεντρικής Ασίας.

Η Ρωσία αποτελεί ακόμη περισσότερο σύνθετο διακύβευμα. Έναντι των αμερικανικών στρατηγικών λαθών και εσωτερικών αντιφάσεων, η υλικά αδύναμη Ρωσία αξιοποιεί τα γεωγραφικά της πλεονεκτήματα για να επιτύχει στόχους για τους οποίους διαθέτει εμπειρία και δικτύωση αιώνων. Η διεκδίκηση όμως μιας buffer zone ανάμεσα στον ρωσικό πυρήνα και τις δυτικές δυνάμεις, στο επίκεντρο της οποίας βρίσκεται σήμερα το ουκρανικό ζήτημα, ανατρέπει ολόκληρη τη μεταψυχροπολεμική ευρωπαϊκή λογική των Ηνωμένων Πολιτειών. Αν η Δύση αποδεχθεί ένα παρόμοιο

ρωσικό αίτημα, η “Νέα Ευρώπη” των μετακομμουνιστικών ευρωπαϊκών χωρών, κύριος μοχλός επιρροής των Ηνωμένων Πολιτειών στην Ευρώπη, θα αισθανθεί προδομένη.

Μπορεί να λύσει την αντίφαση αυτή η αμερικανική ηγεσία; Η ένταση των τελευταίων εβδομάδων, την οποία τροφοδοτούν εξίσου οι ρωσικές και οι αμερικανικές/νατοϊκές gesticulations, με αφορμή το ουκρανικό, δεν πρέπει να μας ξεγελούν. Πριν καθίσουν στο τραπέζι των διαπραγματεύσεων, οι δύο αντιπαραβαλλόμενοι είθισται να επιδεικνύουν ισχύ και αποφασιστικότητα. Από την αμερικανική πλευρά, είναι επίσης απαραίτητο να καθησυχάζονται οι ανησυχίες των συμμάχων οι οποίοι αισθάνονται απειλούμενοι από την Ρωσία.

Όμως, οι μεγάλες γεωπολιτικές ισορροπίες υποδεικνύουν μια άλλη προοπτική. Πολλοί αναλυτές θεωρούν ότι η Κίνα θα κλιμακώσει τις επιθετικές ενέργειες το επόμενο διάστημα, επειδή ενδέχεται αργότερα οι συσχετισμοί δυνάμεως στην περιοχή που την ενδιαφέρει να καταστούν λιγότερο ευνοϊκοί. Για την αμερικανική πολιτική έναντι της Κίνας, οι καιροί ου μενετοί. Σε αυτό το κλίμα, η σημερινή αμερικανική ηγεσία ίσως εμπνευστεί από την “κυβίστηση” την οποία συνέλαβε και εξετέλεσε στις αρχές τις δεκαετίας του 1970 ο Henry Kissinger- δηλαδή τον συμβιβασμό των Ηνωμένων Πολιτειών με την Κίνα, προκειμένου να αντιμετωπιστεί η σοβιετική απειλή.

Βαδίζουμε άραγε προς μια νέα Γιάλτα; Η Ρωσία αναμφιβόλως το επιθυμεί, ώστε να εξαργυρώσει τις ποικίλες επιτυχίες της των τελευταίων ετών, στις οποίες μόλις προσετέθη η είσοδος της στο Καζακστάν. Για τις Ηνωμένες Πολιτείες θα αποτελούσε μια ηθική ήττα. Όμως, η ομαλοποίηση των σχέσεων με την Ρωσία στη βάση της *realpolitik* θα αφαιρούσε σημαντικό φορτίο, καθώς θα επέτρεπε να διοχετευθούν περισσότεροι πόροι προς την κατεύθυνση του Ειρηνικού Ωκεανού. Επιπροσθέτως, θα απεμάκρυνε και την απειλή από μια ρωσο-κινεζική σύμπλευση.

Για την Ευρώπη, μια νέα Γιάλτα θα ήταν, βέβαια, ένας νέος εξευτελισμός, όπως συνέβη και με την αρχική μεταπολεμική. Οι δυνάμεις οι οποίες στο παρελθόν έχουν υποστεί την πίεση από την ρωσική αυτοκρατορική λογική, όπως οι Βαλτικές χώρες ή η Πολωνία, θα πιστέψουν ότι η κατάρα της Γεωγραφίας δεν τις εγκαταλείπει.

Απεξάρτηση από τη Μέση Ανατολή, συσπείρωση όλων των δυνάμεων για την αντιμετώπιση της Κίνας και ιστορικός συμβιβασμός με τη Ρωσία αποτελεί, ενδεχομένως, το νέο πλαίσιο της αμερικανικής στρατηγικής. Εάν η υπόθεση αυτή επιβεβαιωθεί, όλα τα ευρωπαϊκά κράτη θα κληθούν να αναθεωρήσουν την πολιτική τους.

Η Ελλάδα βρίσκεται, όπως πάντα, στο επίκεντρο των γεωπολιτικών εξελίξεων. Από τη θέση του Πατριαρχείου ως τον λιμένα του Πειραιά, μέσω των ελληνοτουρκικών, όλα τα κρίσιμα ζητήματα της εθνικής πολιτικής επηρεάζονται, ίσως επικίνδυνα. Υπό αυτή την άποψη, το πρόσφατο ταξίδι του Πρωθυπουργού στο Σότσι, όπου και η συνάντησή του με τον Βλαντιμίρ Πούτιν, αποδεικνύεται στρατηγική κίνηση.

ΣΗΜΕΙΩΣΗ: Το άρθρο αυτό δημοσιεύτηκε στο ΒΗΜΑ, 16/1/2022